

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	487
Land:	Serbien
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Serbia: Reise-, ID- og underlagsdokumenter
Udgivet:	28. juni 2012
Optaget på baggrundsmaterialet:	30. august 2012

Temanotat

**Serbia: Reise-, ID- og
underlagsdokumenter**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Serbia: Reise-, ID- og underlagsdokumenter

SUMMARY

This report concerns rules and procedures for issuing ID-, travel- and breeder documents in Serbia.

Civil data (births, marriages and deaths) are registered by local civil registry offices, sorting under the Ministry of Interior. Various breeder documents, required for the issuing of travel documents or ID cards, are delivered by the same offices.

Travel documents and ID cards are issued by the local police stations. All Serbian citizens over the age of 16 must be in possession of a national identity card, the *lična karta*, which is issued upon presentation of a valid birth certificate and a citizen certificate. Since 2006, Serbian citizens have been able to choose between biometric and non-biometric ID cards.

Biometric passports were introduced in 2008 and comply with international standards.

Corruption is widespread in Serbia. The government has led a number of efforts to fight corruption over the last years. In its last chapter, the report gives a brief comment on corruption, specifically related to the issuance of documents.

SAMMENDRAG

Dette notatet omhandler regler og prosedyrer for utstedelse av pass, ID- og underlagsdokumenter i Serbia.

Personopplysninger (fødsel, ekteskap og dødsfall) registreres ved lokale sivilstatuskontorer som er underlagt Innenriksdepartementet. Det er de samme kontorene som deretter utsteder ulike underlagsdokumenter som er påkrevd ved søknad og utstedelse av pass og ID-kort.

Reisedokumenter og ID-kort utstedes ved de lokale politistasjonene. Serbiske borgere over 16 år skal være i besittelse av nasjonalt ID-kort, *lična karta*, som utstedes på bakgrunn av gyldig fødselsattest og statsborgerskapsattest. Siden 2006 har serbiske borgere kunnet velge om de vil ha utstedt biometrisk eller ikke-biometrisk ID-kort.

Biometriske pass ble innført i 2008 og oppfyller internasjonale krav til sikkerhet.

Korrupsjon er utbredt i Serbia. Landet har i løpet av de siste årene iverksatt en rekke tiltak mot korrupsjon. I den siste delen av notatet omtales korrupsjon generelt og spesielt i forbindelse med dokumentutstedelse.

INNHold

1. Innledning	5
2. Reisedokumenter	5
2.1 Pass	5
2.1.1 Utstedelse av pass i utlandet	6
2.1.2 Midlertidige pass/nødpass	6
2.1.3 Utstedelse av serbiske pass for personer hjemmehørende i Kosovo	6
2.1.4 Visumfrihet	7
3. ID- og underlagsdokumenter	8
3.1 Fødselsregistrering og fødselsattest	8
3.2 Statsborgerskap og statsborgerskapsattest	8
3.3 ID-kort	8
3.3.1 Utstedelse av serbiske ID-kort til personer hjemmehørende i Kosovo	9
3.4 Nasjonalt personnummer (JMBG)	9
3.5 Ugifteattest	10
3.6 Ekteskapsattest	10
3.7 Skilsmisseattest	10
3.8 Dødsattest	10
3.9 Bostedsregistrering	10
3.9.1 Bostedsregistrering for internt fordrevne	11
4. Kontroll av identitetsopplysninger	11
4.1 Nasjonale registre	11
4.1.1 Register over fødsel, ekteskap og dødsfall	11
4.1.2 Statsborgerskapsregister	11
4.1.3 Register for reisedokumenter/visum	11
4.1.4 Register for ID-kort	12
4.1.5 Delokaliserte registre for personer hjemmehørende i Kosovo	12
4.1.5.1 Særskilte problemer knyttet til de delokaliserte registrene	12
4.2 Sikring av utstedelsesrutiner	12
4.2.1 Særskilt sikring gjeldene personer hjemmehørende i Kosovo	13
5. Korrupsjon	14
5.1 falske dokumenter og ekte dokumenter med uriktige opplysninger	14
6. Referanser	16

1. INNLEDNING

Utstedelse og besittelse av persondokumenter er regulert ved lov i Serbia, blant annet loven om registerbøker (Law on Record Books 2009), loven om reisedokumenter (Law on Travel Documents 2007), loven om ID-kort (Law on ID Card 2006) og statsborgerskapsloven (Law on Citizenship 2004).

I det følgende presenteres regler og prosedyrer for utstedelse av reisedokumenter og ID-kort i Serbia. Notatet gir videre opplysninger om underlagsdokumenter, registreringsrutiner og om hvordan ID-opplysninger kontrolleres. Avslutningsvis omtales korrupsjon generelt, og korrupsjon ved dokumentutstedelse spesielt.

2. REISEDOKUMENTER

2.1 PASS

Serbia innførte biometriske pass sommeren 2008. De blå jugoslaviske passene har vært gyldige til og med desember 2011. Det gjøres oppmerksom på at slike pass kan ha en gyldighetsdato utover desember 2011, men passene i seg selv er altså ikke lengre gyldige.

Utstedelse og bruk av reisedokumenter i Serbia reguleres av loven om reisedokumenter av 2007. Det utstedes følgende typer pass: ordinært pass, diplomatpass, tjenestepass og midlertidig reisedokument. Det serbiske innenriksdepartementet er ansvarlig for utstedelse av ordinære pass, mens diplomat- og tjenestepass utstedes av Utenriksdepartementet (Law on Travel Documents 2007, art. 15 og 16).

Søknad om reisedokument/pass må leveres ved personlig fremmøte. Dersom søker er umyndig eller på annen måte juridisk umyndiggjort, kan søknad fremmes av forelder eller autorisert verge på vegne av søker (Law on Travel Documents 2007, art. 27 og 29).

Søknad fremmes ved den lokale politistasjonen hvor personen er bostedsregistrert. Passet utstedes ved samme politistasjon. Passene skal utstedes innen 30 dager fra mottak av søknad (Law on Travel Documents 2007, art. 15 og 34).

For utstedelse av pass kreves gyldig (biometrisk) ID-kort og bekreftelse på betalt gebyr. Dersom man har hatt et pass tidligere, må dette legges ved søknaden (Innenriksdepartementet u. å).

Søkes det om biometrisk ID-kort og pass samtidig, er dokumentkravet mer omfattende (Innenriksdepartementet u. å):

- Gyldig ID-kort eller et annet offentlig dokument som bekrefter identiteten¹
- Ved behov: annen offentlig dokumentasjon som bekrefter opplysninger gitt i søknaden, eksempelvis fødselsattest eller vigselsattest
- Statsborgerskapsbevis
- Bekreftelse på betalt avgift
- Eventuelt utgått pass

Praxis har opplyst til Landinfo (e-post 20. juni 2012) at utdrag/utskrift fra fødsels-, ekteskaps- og dødsregistre har varig gyldighet i henhold til lovverket. Statsborgerskapsbevis må imidlertid ikke være eldre enn seks måneder ved fremleggelse av søknaden. Dette kravet er, ifølge Praxis, ikke hjemlet i lovverket, men følges som sedvane. Så langt Landinfo kjenner til, gir Innenriksdepartementet ingen informasjon om at underlagsdokumenter som fremlegges ikke må være eldre enn seks måneder.

I henhold til loven, er pass gyldige i ti år for personer over 14 år og i to år for barn under 14 år. Diplompass og tjenestepass utstedes for fem år (Law on Travel Documents 2007, art. 19 og 20).

2.1.1 Utstedelse av pass i utlandet

Søknad om reisedokumenter/pass kan fremmes ved serbiske utenriksstasjoner. Pass skal utstedes innen 60 dager fra mottak av søknad (Law on Travel Documents 2007, art. 34).

Serbias ambassade i Oslo har foreløpig ikke det nødvendige tekniske utstyret til å utstede biometriske pass. Frem til ambassaden begynner å utstede biometrisk pass, vil ambassaden kunne utstede midlertidige reisedokumenter – laissez passer – for engangsinnreise til Serbia. Ambassaden vil offentliggjøre på sine hjemmesider når de starter med å utstede biometriske pass (Republikken Serbias ambassade i Norge, telefonsamtale 30. mai 2012).

2.1.2 Midlertidige pass/nødpass

Midlertidige pass/nødpass er gyldige i 60 dager fra utstedelse, eller i så mange dager som er påkrevd for at vedkommende skal kunne returnere til hjemlandet. Passene kan utstedes av serbisk utenriksstasjon. Midlertidige pass/nødpass skal utstedes innen 48 timer fra mottak av søknad (Law on Travel Documents 2007, art. 21 og 34).

2.1.3 Utstedelse av serbiske pass for personer hjemmehørende i Kosovo

Utstedelse av serbiske pass for personer som er bosatt i Kosovo reguleres av loven om reisedokumenter av 2007 og forskriften "Regulation on the Procedure of

---

¹ Innenriksdepartementets hjemmesider gir ingen opplysninger om hva slags dokumentasjon det her refereres til. Landinfo ser imidlertid dette i sammenheng med kulepunkt 2 og opplysningen om at fødselsattest eller vigselsattest skal legges frem ved behov.

Establishment of Fulfilment of Set Conditions for Issuance of Passports to the Persons from Autonomous Province of Kosovo and Metohija” av september 2009. Denne forskriften regulerer prosedyrer for utstedelse av pass til personer med serbisk statsborgerskap som er permanent bostedsregistrert i Kosovo, og som ikke er midlertidig bostedsregistrert i Serbia (Praxis 2011, s. 16).

Et særskilt koordineringsdirektorat i Beograd, *Srbije Koordinaciona Uprava*, har ansvar for utstedelse av pass. Koordineringsdirektoratet er underlagt politiet. Søknad må leveres ved personlig fremmøte og utstedelsen finner sted i Beograd. I passet vil det stå at utsteder er *MUP R Srbije, Koordinaciona Uprava* (МУП Р Србије, Координациона Управа). Pass utstedt fra dette kontoret er ikke visumfrie for innreise til Schengen (EU-kommisjonen 2009a; Barlovac 2009).

Bakgrunnen for denne særbehandlingen av personer hjemmehørende i Kosovo, er at Serbia ikke anerkjenner Kosovo og anser befolkningen her for å være serbiske borgere. Tidligere ble pass til serbiske borgere hjemmehørende i Kosovo utstedt ved delokaliserte kontorer ved sju regionale politidirektorater i Serbia. Det var også mulig å få utstedt serbisk pass enkelte steder i Kosovo (A'Mula 2009). Etter press fra EU, stoppet serbiske myndigheter å utstede biometriske pass til personer hjemmehørende i Kosovo i juli 2009, og ansvaret for utstedelse ble overført til Koordineringsdirektorat i Beograd. Koordineringsdirektoratet har utstedt biometriske pass til personer hjemmehørende i Kosovo fra 21. september 2009 (EU-kommisjonen 2009a).

En avtale mellom Beograd og Pristina fra juli 2011 gjør det mulig for borgere av Kosovo å reise inn i Serbia med ID-kort utstedt av myndighetene i Kosovo. Avtalen trådte i kraft 26. desember 2011, og gjør det mindre komplisert for mange borgere av Kosovo å få utstedt serbiske pass (Aliu 2012).

Ifølge Groupa 484² får internflyktninger fra Kosovo utstedt pass der de er midlertidig bostedsregistrert (Groupa 484 2009, s. 22).

2.1.4 Visumfrihet

EU-rådet besluttet den 30. november 2009 å oppheve visumplikten for serbiske borgere til Schengen-området.

Pass utstedt til personer hjemmehørende i Kosovo av det serbiske Koordinasjonsdirektoratet er som nevnt ovenfor, ikke visumfrie for innreise til Schengen (ESI 2009).

I en rapport fra mai 2009 opplyste EU-kommisjonen (s. 28) at 7141 personer hjemmehørende i Kosovo, hvorav 1520 er etniske albanere, hadde fått utstedt biometrisk pass forutfor opprettelsen av Koordinasjonsdirektoratet. Disse passene vil med andre ord være visumfrie for innreise til Schengen.

Det blir videre rapportert om uriktig utstedelse av visumfrie pass til personer hjemmehørende i Kosovo. Dette temaet er nærmere omtalt i pkt. 5.1.

---

² Groupa 484 er en NGO som arbeider med flyktningerelaterte spørsmål, se hjemmesidene http://www.grupa484.org.rs/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

3. ID- OG UNDERLAGSDOKUMENTER

3.1 FØDSELSREGISTRERING OG FØDSELSATTEST

Fødsler innrapporteres muntlig eller skriftlig til det lokale sivilstatuskontoret.

Helsevesenet har ansvar for å innrapportere barnefødsler dersom barnet fødes ved sykehus eller helsestasjon. Fødsler som skjer hjemme eller utenfor sykehus/helsestasjon, skal innrapporteres til sivilstatuskontoret av mor, far, helsearbeider eller annen person som var til stede under fødselen. Fødselen skal innrapporteres innen 15 dager etter at fødselen fant sted (Law on Record Books, art. 46-48).

Fødselsattest (Izvoc iz matične knjige rođenih) utstedes av det lokale sivilstatuskontoret etter at hendelsen er nedtegnet i registeret. Kopi av fødselsattest kan anskaffes ved å henvende seg til det samme kontoret.

Senregistrering av fødsler foretas i henhold til fastsatte rutiner (Law on Record Books, art. 51-53).

Fullstendig oversikt over hvilke personopplysninger som nedtegnes i forbindelse med fødsler fremgår av loven om registerbøker, artikkel 45 (Law on Record Books 2007).

3.2 STATSBOGERSKAP OG STATSBOGERSKAPSATTEST

Statsborgerskapsattest utstedes av det samme lokale sivilstatuskontoret som har registrert en persons fødsel (Law on Citizenship 2004, art. 46).

Søknad om statsborgerskapsattest leveres ved personlig fremmøte, enten av den aktuelle personen, et familiemedlem eller advokat på vegne av søker (Republikken Serbias ambassade i Oslo u.å.).

Serbiske borgere som oppholder seg i Norge, kan søke om å få utstedt statsborgerskapsattest via Serbias ambassade i Norge. Ambassaden opplyser imidlertid at det tar langt kortere tid for søkeren å få utstedt attest ved at søker, et familiemedlem eller advokat på vegne av søker, leverer søknad ved det aktuelle sivilstatuskontoret i hjemlandet (Republikken Serbias ambassade i Oslo u.å.).

3.3 ID-KORT

I medhold av loven om ID-kort av 2006 og forskrift om ID-kort av 2007, får nå borgere av Serbia utstedt biometriske ID-kort. De gamle ikke-biometriske ID-kortene var gyldige til 27. juli 2011 (Law on ID Card 2006, art. 31; Pregled Survey u.å.).

Loven om ID-kort av 2006 ble møtt med betydelig motstand, fordi den innebar obligatorisk innføring av chip med biometriske data i ID-kortet. På bakgrunn av innvendingene, vedtok regjeringen allerede i 2007 endringer til loven, og ved et dekret av 11. januar 2007 ble det bestemt at borgere selv skal kunne velge om de ønsker ID-kort med eller uten chip. I lovens forskrift fremgår det således at søkeren må spesifisere om han/hun tillater at biometriske data lagres på chip i ID-kortet (Regulations on ID Card 2007, art. 8).

Nasjonale ID-kort (lična karta) utstedes til personer etter fylte ti år, men er først påbudt fra fylte 16 år. Søknad om og utstedelse av ID-kort foregår hos politiet (Sekretarijat za Unutrašnje Poslove), som er underlagt Innenriksdepartementet.

Loven stiller krav om personlig fremmøte, mens barn må stille med forelder eller verge (Law on ID Card 2006, art. 10).

Søknaden om ID-kort må inneholde følgende opplysninger: For- og etternavn, JMBG (se pkt. 3.4), kjønn, fødselsdato, fødested, statsborgerskap, foreldres/forelders JMBG og bostedsadresse (Law on ID Card 2006, art. 13). Ved førstegangsutstedelse av ID-kort må det fremlegges fødselsattest, statsborgerskapsattest eller annen dokumentasjon som bekrefter opplysningene gitt i søknaden.³ Dersom man søker om et nytt ID-kort, skal det gamle ID-kortet innleveres sammen med søknaden. ID-kortet inneholder bilde, fingeravtrykk og eventuelt biometriske data på chip (Law on ID Card 2006, art. 14).

ID-kortene har fem års gyldighet for personer over 16 år, og to års gyldighet for barn mellom 10 og 16 år (Law on ID Card 2006, art. 5).

I henhold til artikkel 7 i forskriften for ID-kort av 2007, kan borgere av Serbia som er bosatt i utlandet, søke om ID-kort gjennom de utenriksstasjonene som kan registrere biometriske data. Serbias ambassade i Oslo har opplyst til Landinfo (telefonsamtale 25. mai 2012) at ambassaden sannsynligvis ikke kommer til å utstede biometriske ID-kort.

3.3.1 Utstedelse av serbiske ID-kort til personer hjemmehørende i Kosovo

Personer med permanent bostedsregistrering i Kosovo må søke om utstedelse av ID-kort ved den desentraliserte politistasjonen i Serbia som dekker området i Kosovo personen er bosatt i (Praxis 2012). Tabellen nedenfor viser hvilke politistasjoner, lokalisert i serbiske byer, som dekker hvilke områder i Kosovo:

Delokaliserte politistasjoner i Serbia	Kommuner i Kosovo som dekkes av delokaliserte politistasjoner i Serbia
Nis (Niska Banja)	Pristina, Podujevo, Obilic, Lipljan, Kosovo Polje
Kragujevac	Pec, Istok, Klina
Krusevac	Prizren, Orahovac, Suva Reka, Gora
Jagodina	Djakovica, Decani
Vranje	Gnjilane, Vitina, Kosovska Kamenica, Novo Brdo
Leskovac	Urosevac, Kacanik, Stimlje, Strpc
Kraljevo	Kosovska Mitrovica, Srbica, Zubin potok, Vucitrn, Zvecan, Leposavic

(Serbias ambassade i Oslo u.å).

3.4 NASJONALT PERSONNUMMER (JMBG)

Det personlige identitetsnummeret, eller personnummeret, har forkortelsen JMBG (Jedinstveni matični broj građana), og er et unikt nummer som tildeles ved fødselen. Identitetsnummeret ble introdusert i 1976 og ble benyttet av alle republikkene i det tidligere Jugoslavia. Per i dag er det kun Kroatia som har gått bort fra ordningen med

³ Loven spesifiserer ikke hva slags dokumentasjon dette er. Landinfo mener imidlertid at dette kan referere til fødselsattest og vigselsattest, jf. dokumentkravene til utstedelse av pass, se punkt 2.1.

tildeling av JMBG. Nummeret består av tretten siffer (se Wikipedia for oversikt over hvordan identitetsnummeret er oppbygd).

3.5 UGIFTEATTEST

Det lokale sivilstatuskontoret der en person er bosatt har myndighet til å utstede ugifteattest.

Personer bosatt i utlandet kan søke om ugifteattest gjennom Serbias utenriksstasjoner. Amerikanske utenriksmyndigheter (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.) påpeker imidlertid at det tar langt kortere tid for søkeren å få utstedt attest ved at søker, et familiemedlem eller advokat på vegne av søker, leverer søknad om attest ved det aktuelle kontoret i hjemlandet.

3.6 EKTESKAPSATTEST

Personer som skal inngå ekteskap, må fremlegge fødselsattest (ikke eldre enn seks måneder), statsborgerskapsattest samt nasjonalt ID-kort (LIFOS 2006).

Ekteskapsinngåelse meddeles og registreres ved det lokale sivilstatuskontoret. Ekteskapsattest (Izvod izmatične knjige venčanih) utstedes av det samme kontoret (U.S. Department of State u.å.).

Fullstendig oversikt over hvilke personopplysninger som nedtegnes i forbindelse med ekteskap, fremgår av loven om registerbøker, artikkel 55 (Law on Record Books 2009).

3.7 SKILSMISSEATTEST

Kopi av skilsmissevedtak er tilgjengelig fra den aktuelle distriktsdomstolen (Okružni sud) som avgjorde saken. En skilsmisseattest er maskinskrevet med overskriften *U ime naroda* (i folkets navn). Fra 1976 er kun skilsmisser som er avgjort i en sivil domstol gyldige (U.S. Bureau of Consular Affairs u.å.).

3.8 DØDSATTEST

Dødsfall innrapporteres til det lokale sivilstatuskontoret. Hendelsen skal innrapporteres av familie, nærmeste kontaktpersoner eller omgivelser, eventuelt helsemyndighet eller annen institusjon der vedkommende har dødd, innen tre dager etter dødsfallet fant sted eller har blitt oppdaget. Dødsfallet skal bekreftes skriftlig av helsemyndighetene eller representant for helsemyndighetene før det nedtegnes i registeret (Law on Record Books 2009, art. 60-63).

Dødsattest (Izvod iz matične knjige umrlih) blir utstedt ved det samme kontoret. Oversikt over hvilke opplysninger dødsattesten skal inneholde, fremgår av loven om registerbøker, artikkel 59 (Law on Record Books 2009).

3.9 BOSTEDSREGISTRERING

De samme kravene og prosedyrene gjelder for alle serbiske borgere når de skal registrere permanent eller midlertidig bostedsadresse i Serbia.

Bostedsregistreringen finner sted ved lokalt politikontor. Det må fremlegges utfylt søknadsskjema (som fås på politistasjonen), ID-kort samt dokumentasjon på bostedsadresse i form av bevis på eierskap eller leiekontrakt (IOM 2009).

3.9.1 Bostedsregistrering for internt fordrevne

FNs høykommissær for flyktninger anslår at over 228 000 internt fordrevne personer befant seg i Serbia per mai 2012 (UNHCR 2012). Serbiske borgere bosatt i Kosovo har formell adgang til å bosette seg i Serbia utenfor Kosovo, enten midlertidig eller permanent.

Flere kilder rapporterer at personer hjemmehørende i Kosovo kan ha vanskeligheter med å registrere ny midlertidig eller permanent bostedsadresse i Serbia (Praxis 2011; Ismaili 2009). Ifølge UNHCR (som gjengitt i U.S. Department of State 2012) har innføringen av biometriske pass og visumfrihet for Serbia til Schengen-land medført at flere internt fordrevne rom, ashkaliere og egyptere har blitt forhindret i å registrere seg på ny bostedsadresse i Serbia.

4. KONTROLL AV IDENTITETSOPPLYSNINGER

4.1 NASJONALE REGISTRE

4.1.1 Register over fødsel, ekteskap og dødsfall

Serbia har registerbøker der personopplysninger vedrørende fødsel, ekteskap og dødsfall nedtegnes og oppbevares. All registrering foregår ved de lokale sivilstatuskontorene (som er underlagt Innenriksdepartementet), og hvert kontor administreres av en oppnevnt registrator. Vedkommende er blant annet ansvarlig for at det fortløpende føres kopi av registerbøkene. All innlevert dokumentasjon og alle nedtegnede opplysninger tilknyttet fødsel, ekteskap og dødsfall oppbevares ved disse lokale kontorene. Registerbøkene er regulert ved lov (Law on Record Books 2009).

Utskrifter fra registerbøkene, herunder kopi av fødselsattester, fås ved å henvende seg til lokalt sivilstatuskontor.

For å forbedre rutinene for dokumenthåndtering, ble elektronisk kommunikasjon mellom de relevante statlige organene og sivilstatuskontorene introdusert samtidig som den nye loven om registerbøker ble vedtatt 18. mars 2009 (EU-kommisjonen 2009b, s. 9).

4.1.2 Statsborgerskapsregister

Opplysninger og dokumentasjon knyttet til statsborgerskap nedtegnes i et statsborgerskapsregister som er en del av fødselsregisterboken. Søknad om statsborgerskapsattest skal således rettes til fødselsregisteret (Law on Citizenship 2004, art. 46 og 49).

4.1.3 Register for reisedokumenter/visum

Opplysninger og dokumentasjon knyttet til reisedokumenter og visum oppbevares i et eget register underlagt Innenriksdepartementet. Utlevering av opplysninger fra registeret er regulert ved lov (Law on Travel Documents 2007, art. 48 og 49).

4.1.4 Register for ID-kort

Opplysninger og dokumentasjon knyttet til ID-kort oppbevares i et eget register underlagt Innenriksdepartementet. Registeret inneholder opplysninger om ID-kortsøknader, utstedelser, annulleringer samt ugyldige ID-kort (Regulations on ID Card 2007, art. 30).

4.1.5 Delokaliserte registre for personer hjemmehørende i Kosovo

De tidligere lokale sivilstatuskontorene i Kosovo ble som følge av konflikten i 1998-1999 flyttet fra Kosovo til Serbia. Registerne blir betegnet som delokaliserte registre.

4.1.5.1 Særskilte problemer knyttet til de delokaliserte registrene

I løpet av konflikten i Kosovo ble enkelte registre helt eller delvis ødelagt. Ifølge organisasjonen Praxis skal all registrering av fødsler, statsborgerskap, ekteskap og dødsfall være tapt eller ødelagt i Klina, Kacanik, og Novo Brdo kommune, samt for bosetningen Banjica⁴ i Lipljan kommune. Når det gjelder Prizren, Djakovica, Decani og Kamenica og flere steder i Pec kommune, er registrene i stor grad ødelagt. I kommunene Kosovo Polje og Pristina mangler det enkelte sider i registrene. Alle registrene for Dragas, Suva Reka og Gora ble værende igjen i Kosovo (Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS 2011, s. 12).

Personer fra kommunene nevnt ovenfor vil kunne ha større problemer med å skaffe nye underlagsdokumenter enn personer som er hjemmehørende andre steder i Kosovo. I en del tilfeller må personer registrere seg på nytt, noe som krever fremleggelse av en rekke andre dokumenter. Det kan likeledes være problematisk å skaffe dokumenter dersom fødselen ikke har vært registrert i utgangspunktet (som for eksempel kan være tilfelle i forbindelse med hjemmefødsler), og det derfor må foretas en senregistrering. Dette kan særlig være aktuelt for rom, ashkaliere og egyptere (RAE) fra Kosovo (Praxis 2009, IDMC 2009).

4.2 SIKRING AV UTSTEDELSESRUTINER

Når det gjelder sikring av rutine for utstedelse av underlagsdokumenter, har EU-kommisjonen (2009b, s. 3) uttalt at: "Breeder document security is reinforced by the use of a PIN system and the existence of an electronic citizen's central database". Det gjøres imidlertid oppmerksom på at enkelte lokale sivilstatuskontorer har mangelfullt utstyr og kontorlokaler, hvilket kan gjøre det vanskelig å overholde streng kontroll med tilgangen til fødsels- og statsborgerskapsregistrene. Ved flere lokale kontorer er heller ikke registrene fullt ut lagret elektronisk (EU-kommisjonen 2009c).

EU-kommisjonen (2009b) har beskrevet utformingsprosessen og utstedelsesrutinene for biometriske pass som effektive og sikre, samt i tråd med EUs standarder. Søkere må møte personlig for å fremme søknad ved en av 340 politistasjoner, der biometriske data registreres og overføres elektronisk til den sentrale basen. Utformingen av passene skjer ved et senter underlagt Innenriksdepartementet i Beograd. Ansatte ved senteret arbeider i henhold til et skiftsystem og har klart

---

⁴ I rapporten til Praxis fremstår Banjica som egen kommune. Praxis har bekreftet ovenfor Landinfo at dette er feil (e-post 2011).

avgrensede roller i produksjonen samt bestemte adgangstillatelser til de forskjellige seksjonene i senteret. Kommisjonens vurdering er:

The distribution center is secure and pickups of personalised documents are closely monitored by video surveillance and security officers. Distribution itself is conducted by authorized police couriers. Documents are issued to applicants in person following a verification of their biometric identifiers (EU-kommisjonen 2009c, s. 3).

4.2.1 Særskilt sikring gjeldene personer hjemmehørende i Kosovo

EU har, som tidligere nevnt, vært særskilt opptatt av å sikre rutinene for utstedelse av pass til personer hjemmehørende i Kosovo. Forutfor opprettelsen av Koordineringsdirektoratet, uttrykte EU-kommisjonen bekymring i forhold til prosedyren for etableringen av en persons statsborgerskap i de tilfellene hvor registrene er mangelfulle. Kommisjonen uttalte:

The basis for issuing passport to Kosovo residents are old civil registries which have been transferred to Serbian authorities to the territory of Serbia proper. Where old registers are not complete, Serbia has a specific procedure for establishing the citizenship of a person, which can be done for example through the presentation of birth certificates and other similar documents or copies thereof. The security level of this procedure is rather low (2009c, s. 29).

EU-kommisjonen mente videre at: “Central services were not able to properly control the data on civil status, citizenship and residence of the applicants” (2009a, s. 5).

Da forskriften “Regulation on the Procedure of Establishment of Fulfilment of Set Conditions for Issuance of Passports to the Persons from Autonomous Province of Kosovo and Metohija” ble vedtatt i september 2009, fikk dette også konsekvenser for bostedsregistrering. Regelverket tilsier at politiet skal gjennomføre bostedskontroll med hensyn til å avdekke om vedkommende rent faktisk bor på den oppgitte adressen (Praxis 2011, s. 17; Barlovac 2009). I tillegg skal politiet ha fått en muntlig instruks i august 2010 om ikke å behandle forespørsler om registrering av fast bosted i Serbia eller avregistrering av bosted i Kosovo for personer hjemmehørende i Kosovo. (Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS 2011, s. 11).

Med opprettelsen av Koordineringsdirektoratet uttalte EU-kommisjonen at Serbia sørget for stor fremgang vedrørende integriteten og sikkerheten av prosedyrene for utstedelse av biometriske pass til personer hjemmehørende i Kosovo (EU-kommisjonen 2009a, s. 5).

Ifølge EU-kommisjonen er utstedelsesrutinene godt organisert, effektive og sikre. Kommisjonene har uttrykt:

The administrative capacity of the Directorate is good, the staff was trained to their specific tasks and offices are well secured. The issuing of new biometric passports is carried out effectively, procedures from the lodging of the application to the delivery is well organised, efficient and secure (2009a, s. 5).

5. KORRUPSJON

Serbiske myndigheter har i løpet av de siste årene gjort betydelige investeringer for å bekjempe korrupsjon. Ifølge EU-kommisjonen har Serbia etablert det relevante institusjonelle og juridiske rammeverket for å bekjempe korrupsjon. Til tross for dette mener allikevel EU-kommisjonen at implementeringen av regelverket ikke er tilstrekkelig fulgt opp, og at praktiske resultater til dels er mangelfulle (EU-kommisjonen 2011, s. 20).

Flere internasjonale observatører påpeker at korrupsjon er et alvorlig samfunnsproblem (EU-kommisjonen 2011; UNDOC 2011). Eksempelvis blir Serbia rangert på en 86. plass på listen av totalt 183 land på Transparency Internationals (TI) korrupsjonsbarometer for 2011. Dette resultatet innebærer en moderat forverring fra foregående år.

Ifølge flere studier oppfatter befolkningen i Serbia korrupsjon som landets tredje største problem etter arbeidsledighet og fattigdom/lav levestandard (UNDOC 2011; UNDP 2010).

En undersøkelse gjennomført av FN-kontoret for narkotika og kriminalitet (UNODC) viser at på årsbasis, hadde gjennomsnittlig 13,7 prosent av befolkningen i alderen 18-64, direkte eller indirekte, erfaring med bestikkelse av en offentlig tjenestemann. Blant hovedgrunnene for å betale bestikkelser er fremskyndelse av en behandlingsprosedyre (34 prosent) eller forbedring av selve behandlingen (18 prosent) innenfor offentlige tjenester. De fleste tilfellene av bestikkelser omhandler betaling av leger (55 prosent), politiet (39 prosent) og sykepleiere (26 prosent) (UNODC 2011, s. 3-7).

5.1 FALSKE DOKUMENTER OG EKTE DOKUMENTER MED URIKTIGE OPPLYSNINGER

I utgangspunktet vil etablering av elektroniske registre, maskinlesbare ID-kort og biometri være faktorer som bidrar til å styrke og ivareta dokumentsikkerheten.⁵

Det er Landinfos erfaring at dokumentforfalskning kan innebære både falske dokumenter og ekte dokumenter med uriktige opplysninger. Et dokument kan være falsk i sin helhet. Med ”ekte dokumenter med uriktig opplysninger” menes dokumenter som er korrekt utstedt av de rette myndigheter, men som inneholder uriktig informasjon (som for eksempel personalia).

Landinfo har liten konkret kjennskap til omfanget av forfalskede dokumenter fra Serbia. Behovet for totalforfalskede dokumenter blir sannsynligvis, slik Landinfo ser det, mindre dersom det er mulig å få utstedt ekte dokumenter med falskt innhold mot bestikkelse. Omfattende organisert kriminalitet i området knyttet til ulike former for smugling av for eksempel sigaretter, narkotika og mennesker vil imidlertid kunne indikere at det finnes miljøer som både kan ha interesse av å bruke og å produsere

---

⁵ Vi understreker imidlertid at det ikke er gitt at myndighetene i et land har anledning til, eller ønske om, å bruke innhentede biometriske data til å hindre at en person får utstedt dokumenter med forskjellige identitetsopplysninger, men samme biometriske data. I Norge har for eksempel Datatilsynet satt en stopper for at fingeravtrykk som registreres i forbindelse med utstedelse av biometriske pass lagres i et sentralt register (se artikkel i Aftenposten, Johansen 2010).

slike dokumenter. Eksempelvis meldte serbiske myndigheter i 2008 inn 69 248 tapte eller stjålne dokumenter til Interpol (EU-kommisjonen 2009 c, s. 4).⁶

Studier om korrupsjon viser, som tidligere nevnt, at betaling av bestikklser i hovedsak er motivert av et ønske om å få forgang i ellers trege byråkratiske prosesser. Selv om det er vanskelig å si noe sikkert om omfanget av korrupsjon, synes det klart at det også gjøres forsøk på å få utstedt ekte dokumenter med falske opplysninger. Helt siden prosessen med å oppnå visumfrihet til Schengen-land for serbiske borgere startet, har flere kilder rapportert om økende interesse for et serbisk pass fra personer bosatt i Kosovo (Barlovac 2010; Ismaili 2009). Ifølge en artikkel på nettstedet Euobserver.com (Palokaj 2010) har kosovoalbanere betalt for falsk bostedsregistrering i Serbia for å få tilgang til serbiske pass. Artikkelen viser til at ”tusenviis” skal ha gjort dette. Kilder rapporterer også at offentlige tjenestemenn har blitt arrestert mistenkt for å ha utstedt falske dokumenter mot bestikklser (B92 2011; EU-kommisjonen 2010; B92 2010).

Når det gjelder korrupsjon i tilknytning til utstedelse av reisedokumenter, er det Innenriksdepartementet som har ansvar for etterforskning, domfellelse og straffutmåling av offentlig ansatte (EU-kommisjonen 2009 c, s. 3-4).

---

⁶ Landinfo kjenner dessverre ikke tall for senere år.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Aliu, Fatmir (2012, 10. januar). Kosovo-Serbia Traffic Normalized. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-traffic-normalized> [lastet ned 1. juni 2012]
- A'Mula, Shega (2009, 22. september). Serbian passport distribution in Kosovo to stop. *BalkanInsight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-passport-distribution-in-kosovo-to-stop> [lastet ned 19. april 2012]
- B92 (2011, 8.mai). 16 police officers arrested. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/crimes-article.php?yyyy=2011&mm=05&dd=08&nav_id=74220 [lastet ned 29. mai 2012]
- B92 (2010, 7. november). Police probe fake residence registrations. *B92*. Tilgjengelig fra http://wap.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2010&mm=11&dd=07&nav_id=70759 [lastet ned 18. april 2012]
- Barlovac, Bojana (2009, 21. september). Kosovo Serbs learn passport criteria. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbs-learn-passport-criteria> [lastet ned 18. april 2012]
- Barlovac, Bojana (2010, 9. november). Arrest Ongoing in Serbian Passport Scam. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/EN/ARTICLE/SERBIA-FAKE-PASSPORTS-HUNT-STARTS> [lastet ned 23. april 2012]
- Dodorevic, M. (2008, 14. oktober). Police note "increasing" interest for Serbian passports among Kosovo Albanians. *Glas Javnosti (Beograd)* [oversettelse til engelsk av BBC Monitoring Service]. Tilgjengelig fra <http://www.slobodan-milosevic.org/news/gj101408.htm> [lastet ned 13. juni 2012]
- ESI, dvs. European Stability Initiative (2009, 19. november). *Isolating Kosovo? Kosovo vs Afghanistan 5:22*. Berlin: ESI. Tilgjengelig fra http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=156&document_ID=111 [lastet ned 18. april 2012]
- EU-kommisjonen (2009a, 19. november). *Assessment by the European Commission on the fulfilment of the open benchmarks by Montenegro and Serbia*. Brussel: European Commission. Tilgjengelig fra <http://www.esiweb.org/pdf/White%20List%20Project%20Paper%20-%20Commission%20assessment%20Montenegro%20and%20Serbia%20-%2019%20November%202009.pdf> [lastet ned 18. april 2012]

- EU-kommisjonen (2009b, 14. oktober). *Serbia 2009 progress report*. Brussel: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/sr_rapport_2009_en.pdf [lastet ned 18. april 2012]
- EU-kommisjonen (2009c, 18 mai 2009). *White List Project Paper: Updated Assessment of the implementation by Serbia of the roadmap for visa liberalisation*. Brussel: EU Commission. Tilgjengelig fra <http://www.esiweb.org/pdf/White%20List%20Project%20Paper%20-%20Serbia%20updated%20visa%20dialogue%20assessment%2018%20May.pdf> [lastet ned 18. april 2012]
- EU-kommisjonen (2010, 9. november). *Serbia 2010 progress report*. Brussel: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/sr_rapport_2010_en.pdf [lastet ned 18. april 2012]
- EU-kommisjonen (2011, 12. oktober). *Analytical report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European parliament and the council*. Brussel: EU Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/sr_analytical_rapport_2011_en.pdf [lastet ned 1. juni 2012]
- IDMC, dvs. Internal Displacement Monitoring Centre (2009, 29. desember). *Serbia: IDPs still seeking housing solutions and documentation to access their rights*. Geneve: IDMC. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b45add62.pdf> [lastet ned 13. juni 2012]
- [Innenriksdepartementet] (u.å.). *Putna isprava – pasos [Reisedokumenter - pass]*. Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republika Srbije [Innenriksdepartementet i republikken Serbia]. Tilgjengelig fra: http://www.mup.rs/cms_lat/dokumenta.nsf/putne-isprave.h [lastet ned 30. april 2012]
- Ismaili, Jeton (2009, 15. desember). Serbia snubs albanians seeking visa-free travel. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-snubs-albanians-seeking-visa-free-travel> [lastet ned 13. juni 2012]
- Johansen, Per Anders (2010, 21. mai). Politisommel hjelper kriminelle. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3661518.ece> [lastet ned 13. juni 2012]
- Landinfo (2011, 21. juni). *Serbia: Situasjonen for internt fordrevne*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra: http://www.landinfo.no/asset/1678/1/1678_1.pdf [lastet ned 13. juni 2012]
- [Law on Amendments to Law on citizenship] (2007, oktober). *Law on Amendments and Modifications of the Law on Citizenship of the Republic of Serbia*. Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4b5582932.html> [lastet ned 12. april 2012]

- [Law on Citizenship] (2004, 29. desember). *Law on Citizenship of the Republic of Serbia*. Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b56d0542.pdf> [lastet ned 12. april 2012]
- [Law on ID Card] (2006). *Identity Card Law*. Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig fra <http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/Identity%20Card%20Law.pdf> [lastet ned 12. april 2012]
- [Law on Record Books] (2009, 18. mars). *Law on Official Record Books*. Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig fra <http://www.pregled-rs.com/content.php?id=973&lang=en> [lastet ned 11. juni 2012]

Betalingstjeneste. Loven er også tilgjengelig i engelsk oversettelse hos Landinfo.
- Law on Travel Documents (2007, 24. september). Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b5d95512.pdf> [lastet ned 12. april 2012]
- Migrationsverket Landinformationsenheten (LIFOS) (2006, 17. oktober). *Äktenskap och registrering av äktenskap i Serbien och Montenegro (eksklusive Kosovo)*. Norrköping: Migrationsverket Landinformationsenheten. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=15480> [lastet ned 13. juni 2012]
- Praxis (2009, mars). *Protection of internally displaced persons in anticipation of a durable solution*. [Engelsk versjon fra side 26]. Belgrade: Praxis 2009. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=136&Itemid=66 [lastet ned 13. juni 2012]
- Praxis (2011, august). *Access to rights and integration of returnees on the basis of the readmission agreements. Analysis of the main problems and obstacles*. Beograd: Praxis 2011. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=208&Itemid=66 [lastet ned 11. juni 2012]
- Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS (2011, februar). *Information Submitted to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*. Beograd: Praxis, Regional Centre for Minorities, CEKOR & CHRIS. Tilgjengelig fra http://www.praxis.org.rs/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=189 [lastet ned 12. juni 2012]
- Palokaj, Augustin (2010, 16. september). Kosovo citizens go passport shopping in Serbia. *EUObserver.com*. Tilgjengelig fra <http://euobserver.com/9/30816> [lastet ned 19. april 2012]

- Pregled Survey (u.å.). *Overview of Serbian Laws 2001-2010*. Beograd: Pregled Survey. Tilgjengelig fra <http://www.pregled-rs.rs/content.php?id=493> [lastet ned 12. april 2012]
Betalingstjeneste.
- [Regulations on ID Card] (2007). *Regulations on Identity Card*. Beograd: Republic of Serbia, Ministry of Interior. Tilgjengelig fra <http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/ID%20Card%20Rules.pdf> [lastet ned 12. april 2012]
- Republikken Serbias ambassade i Norge (u.å.). *Consular services*. Oslo: Serbias ambassade i Norge. Tilgjengelig fra <http://www.serbianembassy.no/eng/consular/citizenship.html> [lastet ned 12. april 2012]
- Transparency International (2011). *Corruption Perceptions Index 2011*. Brussel: TI. Tilgjengelig fra <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/> [lastet ned 4. juni 2012]
- UNDP Serbia, dvs. United Nations Development Programme Serbia (2010, oktober). *Serbia corruption benchmarking survey*. Belgrade: UNDP Serbia. Tilgjengelig fra http://www.undp.org.rs/download/TNSMediumGallup_UNDP_Corruption%20benchmarking_Report_Oct-10%20ENG.doc [lastet ned 23. mai 2012]
- UNHCR (2012, mai). *Serbia. Statistical snapshot*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/pages/49e48d9f6.html> [lastet ned 31. mai 2012]
- UNODC, dvs. United Nations Office on Drugs and Crime (2011). *Corruption in Serbia: Bribery as experienced by the population*. Wien: UNODC. Tilgjengelig fra http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Serbia_corruption_report_web.pdf [lastet ned 23. mai 2012]
- U.S. State Department (2011). *Country Reports on Human Rights Practices for 2011 – Serbia*. Washington, D.C: U.S. State Department. Tilgjengelig fra http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dynamic_load_id=186402#wrapper [lastet ned 13. juni 2012]
- U.S. Bureau of Consular Affairs (u.å.). *Serbia reciprocity schedule: Documents Serbia*. Washington, D.C.: Bureau of Consular Affairs, U.S. Department of State. Tilgjengelig fra http://travel.state.gov/visa/fees/fees_5455.html?cid=9729 [lastet ned 13. juni 2012]
- Wikipedia. *Unique Master Citizen Number* (sist endret 13. oktober 2010). Tilgjengelig fra <http://en.wikipedia.org/wiki/Jmbg> [lastet ned 13. juni 2012]

Muntlige kilder

- Praxis. E-post 3. juni 2011 og 20. juni 2012.
- Republikken Serbias ambassade i Norge, Oslo. Telefonsamtale 25. mai 2012